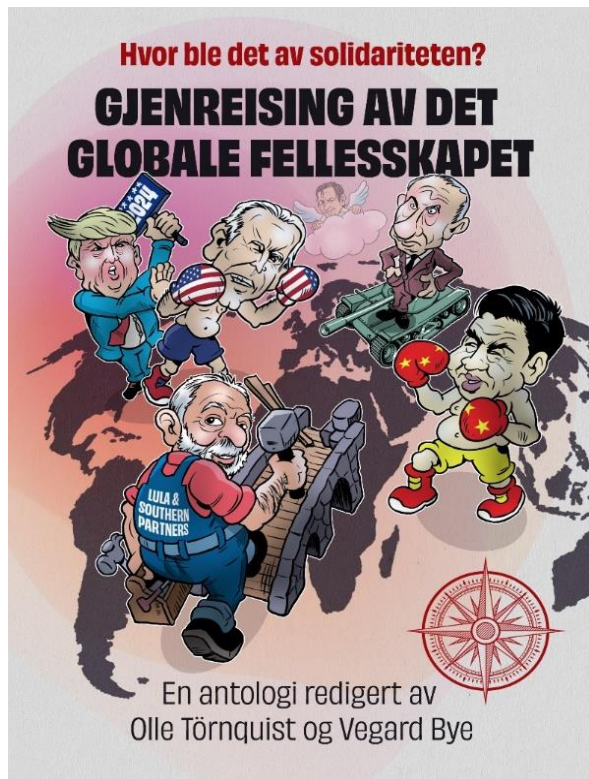

Briefing om ny norsk bok (i avvaktan på en motsvarande svensk)

Vad blev det av gårdagens solidariska internationella politik, den som växte fram från mitten av 1900-talet?

I en ny norsk bok redovisar flera av de mest framstående norska och nordiska samhällsvetarna och politiska aktörerna sina resultat och insikter i lättillgängliga tematiska och geografiska kapitel.

De viktigaste slutsatserna är följande:

- (1) Den globala högernationalistiska vågen är en reaktion på nyliberalism och elitistisk demokratisering. Den ligger bakom de reaktionära politiska förändringarna och konflikterna som underminerat den internationella samfundets kapacitet att lösa dagens existentiella kriser.
- (2) NATO – som anses vara det enda instrumentet för att stoppa Putins angrepp på Ukraina – är varken tänkt eller kapabelt att lösa dessa grundläggande problem. NATO:s globala expansion gör ont värre. Många anser att "The West turns against the Rest" och att ett nytt kallt krig tar form.
- (3) Därför måste en internationell, alliansfri gemenskap förnyas samtidigt som vi européer försvarar oss mot rysk imperialism. Detta kräver att vi förenar oss med progressiva demokratiska krafter i Syd för att främja mer genuin social och klimatvänlig solidaritet. Det är vårt alternativ till misslyckad nyliberalism och elitistisk demokratisering.

«Mens den borgerlige veldedighet oftest var lokal, ble arbeiderbevegelsens solidaritet og kristelige organisasjoners nestekjærlighet klart internasjonal i sin karakter.» Jan Egeland, secretary-general, Norwegian Refugee Council (Preface)

«Når militærutgiftene skal øke til 2 % av BNP, bør bistand også gjøre det, ikke minst for å forhindre konflikt og hjelpe de fattige landene til å møte klimaendringene.» Anna Sundström, secretary general of Olof Palme's International Centre, (Ch. 27)

«(...) verden har gått fra en unipolar situasjon etter at Vesten vant den kalde krigen til en multipolar dynamikk. (...) Det reaksjonære svaret [er] at alt og alle (...) skal mobiliseres mot ikke bare Russland, men også Kina. Det progressive svaret er selvsagt i stedet det dere foreslår i boken: et sosialdemokratisk orientert internasjonalt samarbeid mellom Nord og Sør.» Pelle Dragsted, Head of the Danish leftist party 'Enhedslisten' (Ch. 25)

«Det er et enormt behov for en ny internasjonal samling av progressive venstrekrefter» Thorbjørn Jagland, former leader of the Norwegian Labour Party, Prime Minister, Minister of Foreign Affairs, ex secretary general of the Council of Europe (Ch 28)

E-bok: [Gjenreisning av det globale felleskap - hvor ble det av sol... | EBOOK.NO](https://www.ebok.no/Gjenreisning-av-det-globale-felleskap-hvor-ble-det-av-sol...)

Texten nedan är bygger på svensk-norska huvudanförandet vid bokseminariet på Litteraturhuset i Oslo 9/1/24. Sprid den gärna – i avvaktan på en motsvarande svensk bok...

MOT STRÖMMEN

Olle Törnquist, Professor emeritus of Politics and Development Research, University of Oslo.

I en ny norsk bok argumenterar forskare och aktivister att samarbete med det globala Syd om gemensam säkerhet, välfärd och demokrati är nödvändigt för att motverka högernationalismen

Vi lever i en tid av kriser: kärnvapenhot och krig som i Ukraina och Gaza, den globala uppvärmningen, de ökande ojämlikheterna, att allt fler människor lever i social och ekonomisk osäkerhet, att lika många som 2015 är på flykt och stängs ute. Men värst är den högernationella populismen världen över, med tesen att allt kan bli "great again" om vi får starkare ledare, mindre rättsstat, färre mänskliga

rättigheter, och ”tar tillbaka kontrollen” genom att stänga gränserna och slå vakt om ”vårt eget”. För utan lika rättigheter och liberal demokrati med aktiva medborgare, och internationell solidaritet, kan vi inte bekämpa de andra hoten.

Hur ska då högernationalismen motverkas? På några håll i Syd står man emot, som i Brasilien, Chile, Colombia och Kerala. I Europa är Pedro Sánchez’ frihetliga socialdemokratiska vänsterallians i Spanien ett skört undantag. Politikens mittfält försöker i stället undvika högernationella argument om migranter och muslimer genom att anpassa sig – med förhoppningen att sedan kunna prata om välfärd. Men högernationalister pratar också om välfärd – för de infödda – och vinner val på det. Så då anpassar sig mittfältet igen. Som i Danmark. Och nu i Sverige, där det socialdemokratiska partiets tidskrift vurmar för trettioalets folkhem. Med mer fokus på jämlikhet än högernationalisterna. Och mindre rasism än i Roosevelts New Deal, som helt negligerade de svarta. Men utan flyktingar och med mer stats-paternalism än rättigheter och folkrörelser. Till och med Olof Palmes internationalism och mänskliga anses stå i vägen för nationell välfärd.

Vad för slags vision är det? Är den ens realistiskt? I Norge sägs det emot! Där har en rad framträdande samhällsforskare och politiska aktörer snabbt och professionellt prioriterat en bok där de på grundval av sin forskning respektive insikter betonar betydelsen av internationell solidaritet – för fred, demokrati, hållbar utveckling och välfärd. Med stöd från yttrandefrihetsstiftelsen Fritt Ord, den Norske Kirken, LO och en rad fackföreningar. *Hvor ble det av solidariteten? Gjenreiseing av det Globale Felleskapet* Red. Olle Törnquist och Vegard Bye (Oslo: Kolofon, 2023).

I motsats till nationalromantiken utgår boken från den materiella grunden för folkhemmet, nämligen nationell handlingsfrihet att kombinera inhemsk keynesianism och välfärdspolitik med avtal mellan arbetsgivarna och facket för kollektivavtal, arbetsfred, internationell konkurrenskraft och tillväxt. Efter kriget etablerades även internationella avtal och bistånd som främjade tillväxt och välfärd i det globala Nordväst som helhet.

Under det kalla kriget förändrades emellertid förutsättningarna. Den nationella handlingsfriheten hotades. Den nordiska modellen krävde fler internationella regler för att överleva stormakternas dominans. Det kunde främjas i samarbete med andra exportberoende små länder, och i synnerhet med den anti-koloniala rörelsen. Olof Palme tillhörde förgrundsgestalterna. Det var hoppfullt och gick bra, ett tag.

Men som boken också visar blev det på 70-talet tydligt att läget försämrats igen. Kapitalet internationaliserades och valutaregleringarna skrotades. I Syd växte auktoritära vänster- och högerregimer fram. I Nord försvagades kopplingen mellan välfärd och tillväxt när kapital och produktion flyttade ut. Liksom när nationell keynesianism underminerades av att OPEC:s oljeprishöjningar inte följdes av motsvarande efterfrågan på våra varor och tjänster. Därmed skakades den nationella socialdemokratiska modellen i grunden.

Palme och Willy Brandt främjade en ny världsordning med internationaliserad keynesianism och partnerskap mellan Nord och Syd, men förlorade. Som boken visar hade de allierade i Syd försvagats samtidigt som det internationella kapitalet stärktes. Kuppen i Chile och nobelpriset till Milton Friedman var kulmen på en lång process. Från 80-talet stormade den globala nyliberalismen fram med Reagan och Thatcher i spetsen. Radikal socialdemokrati kördes över när kapitalet strejkade och flyttade ut, tydligast i Mitterrands Frankrike 1983.

Center-vänstern anammade i stället Tony Blair's "tredje väg" – med anpassning till global nyliberalism och marknadsstyrd välfärd. Kapitalägare och människor med lämplig kunskap gynnades, men inte resten. Norge kunde bjuda visst motstånd med sin olja, men generellt försvagades socialdemokratins av mindre nationell handlingsfrihet, privatiseringar, oreglerad globalisering och färre partners i Syd som kunde stå emot. Oron och bristen på alternativ blev fröet till dagens högernationalism, både i Nord och Syd.

Emellertid berodde högernationalismen inte bara på att den anti-koloniala rörelsen försvagats och den globala nyliberalismen tagit över, utan också på att det stora hoppet om förändring gick om intet: den nya demokrativågen. Vågen med frihet och demokrati reste sig i mitten av 70-talet, då USA förlorade i Vietnam, och Portugal i Afrika, och då fascismen ersattes av demokratisering i både Lissabon och Madrid. Sedan rullade vågen vidare till Latinamerika, delar av Afrika och Asien och Östeuropa. Men när demokratiseringen underminerades, minskade möjligheterna att stå emot nyliberalismen.

Detta är huvudtemat i boken. För kan man inte förklara varför demokrativågen ebbede ut och de många som var missnöjda med nyliberalismen därmed förlorade chansen att förändra den och började lyssna på "starka ledare", kan man inte heller diskutera demokratiska alternativ till högernationalismen.

En sådan förklaring kräver bra verktyg att studera vad som skedde i förhållande till vad pro-demokraterna ville – nämligen mer socialdemokrati. Inte nödvändigtvis i termer av vad partierna som kallar sig socialdemokratiska säger, för flera av dem har övergett socialdemokratins grunder, och inte heller genom att utesluta dess röda eller gröna kritiker, oavsett vad de kallar sig, för de flesta av dem har gett upp revolutioner och annat och bygger numera vidare på gammal socialdemokrati. Bokens andra kapitel identifierar därför de klassiska socialdemokratiska målen, medlen och strategierna som flertalet vänster-demokrater strävar efter, på olika sätt. Det vill säga: intressebaserade folkrörelser; demokrati och andra mänskliga rättigheter; rättighetsbaserad välfärd; och breda avtal om hållbar utveckling – genom att ersätta delar av kapitalismen uppifrån, tämja den, protestera mot den, undvika den och omvandla den.

Boken täcker den anti-koloniala demokratiseringen och fokuserar kritiska fall under den senare liberala demokrativågen – inklusive Filippinerna, Indonesien, Kerala i Indien, Iran, den arabiska våren, Tunisien, Nigeria, Syd Afrika, Nicaragua, Colombia, Brasilien och Chile. Vilka var problemen och vad finns det för möjligheter? En djup men ändå bred översikt för studier och solidaritet. Men Trump som det skrivits så mycket om lämnas åt sidan. Liksom Östeuropa och Ryssland, eftersom det är välkänt hur dess nyliberala chockterapi och elitdominerade demokratisering beredde vägen för högernationella autokrater som Putin. I stället koncentrerar sig boken på att visa, att Putin inte är ensam utan en del av den globala högernationella vågen och med liknande orsaker. Så NATO och USA må stödja Ukraina och kanske skydda oss mot Ryssland, men de kan inget göra åt Gaza, och de är inte lämpade att bekämpa den globala högernationalismen, speciellt inte dess grunder. Det kräver i stället en allians av demokratiska krafter i Nord, Syd och Öst, i grunden som på Palmes tid.

Steg ett är alltså att studera hur inte bara nyliberalismen utan även demokratiseringens haveri bredde vägen för högernationalismen. Det skedde förstås på olika sätt i olika kontexter, men tre faktorer är universella.

Den första är bristen på gemensamma klassintressen. Demokratiseringen backades inte upp med inkluderande social och ekonomisk politik som i Nordväst efter andra världskriget. Kapitalets

internationalisering ledde sedan till viss industrialisering i Syd men bara genom auktoritärt styre, usla arbetsvillkor och miljöförstörelse. En del arbetare och tjänstemän med fast anställning vid stora företag och förvaltning kan organisera sig, men de flesta har osäkra villkor i informella sektorer och som frilansare. Problem och intressen varierar, gemensam organisering är svårt. Arbetslösheten är omfattande. Facket är oerhört viktigt men liksom arbetsgivarorganisationerna svaga och utan fokus att förhandla avtal som främjar välfärd och utveckling.

Det andra gemensamma hindret var att ”bottom up” är otillräckligt. I brist på gemensamma klassintressen försökte student- och aktionsgrupper, fackföreningar och sociala rörelser främja socialdemokrati underifrån genom att utgå från olika former av förtryck och underordning, plus grannskapsorganisationer och kooperativ. Dynamiken och potentialen var imponerande, men man lyckades sällan samla sig kring en gemensam agenda, strategi och organisation. Även lokal samverkan och direktdemokrati har varit svåra att förena, skala upp och få betydelse på regional och central nivå.

Det tredje problemet var att demokratin som folkliga krafter drivit fram institutionaliserades genom avtal inom eliten, från politiker, affärsmän och militärer till vissa ledare i befrielserörelser och religiösa och etniska grupper – med internationellt stöd. Fri- och rättigheter var bristfälliga och korruptionen negligerades, men värst var bristen på regler och stöd för att främja god representation. Vanliga människor och deras organisationer hade svårt att delta och göra sig gällande i val, policyutveckling och korruptionsbekämpning.

Ändå finns det tecken på att det går att bygga enighet, organisation och fördjupad demokrati. Från Brasiliens arbetarparti i allians med sociala rörelser, och Keralas deltagande lokala demokrati och välfärdsprogram kopplade till kunskapsbaserad utveckling – till Indonesiens kortvariga samling av alla progressiva krafter för en hälsovårdsreform och Chiles och Colombias nya sköra fronter för alternativ politik. Från dem och andra vet vi att vägen framåt stavas breda allianser för samlade och stegvisa reformprogram med demokratiskt deltagande.

För att främja sådana reformer i en värld med ny stormaktsdominans och merkantil ekonomi, måste den nationella handlingsfriheten backas upp, både i Syd och i Nord – genom internationella regler om rättigheter och demokrati, kapitalbeskattning, investeringsfonder, rättvis, utbildning, teknologi, handel och produktionskedjor liksom hinder mot konkurrens genom dålig välfärd och miljöförstörelse. Vilket kräver starka progressiva folkrörelser som kan trycka på.

Bara så kan vi bygga alternativ till högernationalismen och tackla de andra kriserna om krig, flyktingströmmar, klimathot och social och ekonomisk ojämlikhet och osäkerhet. Inåtvänd nationalism är ingen lösning. Nationalismen måste bygga på lika fri- och rättigheter, och utåtriktat samarbete med likasinnade – på samma sätt som den nationella och demokratiska frihetskampen i kolonierna krävde internationellt samarbete och solidaritet mot rasister och imperier.

Hur kan vi bidra här hemma? I bokens sista del betonar experter och politiker att internationalismen måste vara en del av vårt eget demokratiska projekt, inkludera progressiv religiös samverkan, ta hjälp av norska oljepengar, stävja dominansen av yttrandefriheten inom sociala media, bredda det fackliga samarbetet och med forskare utveckla reformagendor att samlas kring. Allt ihop kräver internationella allianser. Hoppet är att norska och svenska folkrörelser kan ta initiativ till det.